

УДК: 347.97/.99:336.14:355.01(477)

Шалденко Євгеній,
аспірант,
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна;
ORCID ID 0009-0008-2193-4220,
yevheniy.shaldenko@gmail.com

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2025-02-72-81>

ФІНАНСОВИЙ СУВЕРЕНІТЕТ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Критичний рівень недофінансування, непрогнозованість надходжень судового збору та дисбаланс у структурі видатків створюють системні загрози для функціонування судової влади, особливо в умовах зростаючих потреб, пов'язаних з воєнним станом.

Мета статті – розробка методології формування адаптивних механізмів фінансування судової влади України для забезпечення її фінансового суверенітету в умовах воєнного стану.

Методи. У статті застосовано системний підхід для розгляду фінансування судової влади як цілісної системи взаємопов'язаних елементів, структурно-функціональний аналіз для дослідження інституційних механізмів формування бюджету, аксіологічний підхід для обґрунтування значимості фінансового суверенітету, логічний метод для побудови структури дослідження, послідовного викладу матеріалу, формулювання висновків та рекомендацій, а також використано загальні методи наукового пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення та конкретизація.

Результати. Розроблено трирівневу систему фінансового забезпечення судової влади: базове фінансування (не менше 0,5% ВВП), програмно-цільове фінансування та резервний фонд судової системи. Сформовано систему критеріїв оцінки фінансових потреб судів з коефіцієнтами складності справ, територіальної специфіки та безпекових загроз. Запропоновано механізм інституційного посилення ролі Вищої ради правосуддя в бюджетному процесі шляхом створення Бюджетної комісії, на яку покладаються функції щодо збору та аналізу інформації про потреби судів, розробки методології розрахунку потреб, формування бюджетних запитів, представлення консолідованої бюджетної пропозиції, а також надання публічної інформації про щоквартальний моніторинг виконання бюджету, розпорядчих документів стосовно швидкого реагування на зміни потреб, публічної звітності про використання коштів.

Висновки. Запропоновані методологічні підходи створюють основу для формування стійкої та адаптивної системи фінансування судової влади, спроможної забезпечити її незалежність та ефективність навіть в умовах надзвичайних ситуацій. Результати мають практичне значення для судової реформи та післявоєнної відбудови системи правосуддя в Україні.

Ключові слова: судова влада, фінансовий суверенітет, адаптивні механізми, воєнний стан, бюджетування, резервний фонд, судова реформа.

Shaldenko Yevheniy,
SESE “The Academy of Financial Management”,
Kyiv, Ukraine

FINANCIAL SOVEREIGNTY OF THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Introduction. The judicial system of Ukraine under martial law is grappling with severe challenges due to underfunding and an unstable revenue structure. Analysis from 2022-2024 reveals alarming funding levels: only 80.9%, 59.6%, and 60.5% of the required amounts, respectively. In 2023, actual court fee revenues were only 61% of what was planned, creating risks for financial stability. Moreover, 88% of expenditures are allocated to salaries, leaving just around 10% for justice administration and system development. These issues are exacerbated by martial law, threatening judicial independence and citizens' access to justice.

***The purpose** of the article is to develop a methodology for forming adaptive mechanisms for financing the judiciary of Ukraine in conditions of martial law, aimed at ensuring its financial sovereignty.*

***Methods.** The research examines judicial financing within public administration using various scientific approaches. A systemic approach identifies key issues and offers solutions for judicial funding. Structural-functional analysis evaluates budget formation and distribution, revealing deficiencies and advocating for the establishment of a Budget Commission in the High Council of Justice. An axiological perspective emphasizes the significance of judicial financial sovereignty for maintaining the rule of law and human rights. The logical method organizes the research and supports conclusions. Overall, general scientific methods like analysis, synthesis, and abstraction enable a thorough study of adaptive financing mechanisms for Ukraine's judiciary.*

***Results.** The study proposes a three-level financial support system for the judiciary: basic guaranteed funding of at least 0.5% of GDP, program-targeted funding, and a reserve fund. This system balances stable base funding with flexibility for crises, clearly differentiating funding sources to reduce underfunding risks. It establishes objective criteria for assessing judicial financial needs, considering quantitative, infrastructure, staffing, and security indicators. Coefficients for case complexity and local specifics enhance the system's adaptability. Additionally, an institutional mechanism is proposed, strengthening the High Council of Justice's role through a new Budget Commission responsible for assessing needs, budget requests, and public reporting on budget execution.*

***Conclusions.** The methodological approaches developed for the formation of adaptive financing mechanisms for the judiciary are aimed at creating a sustainable, predictable, and flexible system of financial support capable of ensuring the independence and effectiveness of the judicial system even in emergency situations. The implementation of these approaches requires a comprehensive update of the legal framework, institutional mechanisms, and management practices in the field of judicial financing.*

***Keywords:** judiciary, financial sovereignty, adaptive mechanisms, martial law, budgeting, reserve fund, judicial reform.*

***JEL Classification:** H61, H72, K40, K41, H56.*

Вступ. Глобальні виклики останніх років виявили системні проблеми у фінансуванні судових систем багатьох країн. Незалежність судової гілки влади, яка є фундаментальним принципом демократичного суспільства, значною мірою залежить від належного фінансового забезпечення, що підкреслюється в численних міжнародних документах Венеційської комісії, Консультативної ради європейських суддів та Європейської хартії про статус суддів. Досвід країн, що зіткнулися з надзвичайними ситуаціями, демонструє, що саме фінансовий суверенітет судової системи стає одним із перших об'єктів тиску у кризові періоди [1; 2].

Внаслідок військової агресії з боку російської федерації значно ускладнилось функціонування судової системи: реформи були сповільнені, юрисдикція судів зазнала суттєвих змін, а проблема фінансового суверенітету судової влади набула особливої гостроти, оскільки потреба у забезпеченні ефективного правосуддя в умовах воєнного стану стикається з обмеженими фінансовими можливостями держави [3; 4]. Достатнє та стабільне фінансування є ключовою передумовою для незалежності судової влади та ефективного здійснення правосуддя. Конституційні гарантії фінансового забезпечення судової системи, закріплені в статті 130 Конституції України, на практиці систематично порушуються через непрогнозованість бюджетного процесу, недосконалість методології визначення фінансових потреб судів та відсутність адаптивних механізмів реагування на кризові ситуації.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки науково обґрунтованої методології формування адаптивних механізмів фінансування судової влади, які забезпечать її інституційну незалежність, стабільність функціонування та здатність до швидкого реагування на безпекові виклики в умовах воєнного стану. Недостатнє фінансування судів призводить до неспроможності забезпечити своєчасний та якісний розгляд справ, що безпосередньо впливає на доступність правосуддя для громадян, підриває довіру суспільства до судової влади та ефективність судової реформи в цілому.

Проблема фінансового суверенітету судової системи має міждисциплінарний характер, а її вирішення потребує комплексного підходу, що враховує міжнародні критерії незалежності судової

влади, конституційні гарантії, особливості бюджетного процесу та специфіку функціонування судової системи в умовах воєнного стану.

Огляд літератури. Проблема забезпечення фінансового суверенітету судової системи досліджувалась у роботах низки українських та зарубіжних науковців. Серед українських дослідників варто відзначити праці Д. Круподері, Т. Лопушинського, І. Устиної, О. Щерблюк, які розкривають питання фінансування судів як гарантії незалежності суддів, методологію визначення нормативів фінансового забезпечення та проблеми оптимізації видатків у судовій системі [5-8]. Різні аспекти організації фінансового забезпечення державного управління в Україні, зокрема судової системи, висвітлювали у своїх працях такі вчені, як Н. Загоруйко, С. Гасанов, К. Клименко, І. Кондратова, Т. Коротенко, Г. Кравчук, В. Кудряшов, В. Ладиченко, Н. Ухналь [3; 9-14] та інші.

Серед зарубіжних дослідників вагомий внесок у розробку цієї проблематики зробили Ф. ван Дейк і Дж. Вос, які запропонували методику оцінки незалежності судових систем [15], Р. Скілбек, який досліджував питання ефективності фінансування судових установ у постконфліктних країнах [1], В. Вурманс, який аналізував зв'язок між судовою прозорістю та публічною підзвітністю [16], та Ф. Віапіана, яка здійснила порівняльний аналіз різних моделей бюджетування судової влади у європейських країнах [2].

Аналіз наукової літератури виявляє низку невирішених проблем у сфері фінансового забезпечення судової влади, зокрема: недостатня висвітленість проблематики формування ефективних механізмів фінансування судової системи в умовах повномасштабних воєнних дій; нерозробленість концепції «фінансового суверенітету» судової влади в контексті українських реалій, зокрема, механізмів забезпечення автономії судової влади у формуванні та розподілі фінансових ресурсів; відсутність ефективних моделей диверсифікації джерел фінансування судової системи, які б дозволяли зменшити залежність від загального фонду державного бюджету в умовах його дефіциту; необхідність системного підходу до розробки моделей адаптивного фінансування судової влади для забезпечення її незалежності і ефективного функціонування в кризових умовах; недостатня увага до цифрової трансформації як інструменту оптимізації фінансових ресурсів судової системи, особливо в контексті забезпечення доступності правосуддя в умовах воєнного стану. Отже, наукову новизну результатів обумовлює вирішення зазначених проблем шляхом розробки комплексної методології формування адаптивних механізмів фінансування судової влади в умовах воєнного стану, яка враховує як міжнародний досвід, так і специфіку функціонування української судової системи в умовах безпекових викликів.

Мета. Метою статті є обґрунтування методологічних підходів до формування адаптивних механізмів фінансування судової влади України в умовах воєнного стану, спрямованих на забезпечення фінансового суверенітету судової системи.

Методи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Системний підхід застосовано для розгляду механізмів фінансування судової влади як цілісної системи взаємопов'язаних елементів, які функціонують у динамічному середовищі та взаємодіють з іншими системами державного управління, що дало можливість виявити системні проблеми, пов'язані з фінансуванням судової влади, та запропонувати комплексні рішення для їх подолання. Структурно-функціональний аналіз використано для дослідження інституційних механізмів формування та розподілу бюджету судової влади, виявлення функціональних недоліків існуючої системи та обґрунтовано необхідність створення окремо підрозділу – Бюджетної комісії в структурі Вищої ради правосуддя. Аксиологічний підхід (ціннісний) використано для обґрунтування значимості фінансового суверенітету судової влади як необхідної умови забезпечення верховенства права та захисту прав людини. Цей підхід дозволив розглянути проблему фінансування судової влади не лише з прагматичної, але й з ціннісної точки зору, підкреслюючи важливість незалежності судової влади для демократичного розвитку суспільства. Логічний метод застосовано для побудови структури дослідження, послідовного викладу матеріалу, формулювання висновків та рекомендацій. У статті також використано загальні методи наукового пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення та конкретизація, що дозволило забезпечити комплексний характер дослідження проблематики формування адаптивних механізмів фінансування судової влади України.

Результати. Законом України «Про джерела фінансування органів державної влади» від 30.06.1999 № 783-XIV встановлено основні принципи бюджетного забезпечення та окреслено обмеження щодо фінансування органів державної влади [17]. Вони фінансуються виключно за рахунок бюджетних асигнувань та зобов'язані діяти в межах фінансових лімітів, встановлених Законом України про Державний бюджет на відповідний рік у чітко деталізованому окремому рядку у державному бюджеті країни. Створення, реорганізація та ліквідація органів державної влади фінансуються за рахунок коштів, призначених для їх утримання в Законі про Державний бюджет. У випадку недостатнього обсягу грошових коштів можуть бути внесені необхідні зміни до держбюджету. Крім того, державним органам дозволяється отримувати додаткове фінансування з місцевих бюджетів для виконання обов'язків, покладених на органи місцевого самоврядування, як це передбачено законодавством України. Однак державним органам прямо заборонено створювати позабюджетні фонди, вести позабюджетні спеціальні рахунки або використовувати кошти, отримані від виконання платних державних функцій, таких як видача дозволів, ліцензій, сертифікатів або реєстрацій, за винятком послуг з охорони, що надаються за договором. Будь-які кошти, отримані в результаті такої діяльності, мають бути перераховані до Державного бюджету України.

Протягом 2022-2024 рр. спостерігався низький рівень фінансового забезпечення судової влади на рівні – 80,9% від потреби, 59,6% та 60,5% відповідно. Залежність частини фінансування від надходжень судового збору створює значні ризики для стабільності фінансового забезпечення, що підтверджується даними 2023 р.: фактичні надходження судового збору становили лише 61% від запланованих (456 млн грн замість запланованих 740 млн грн), що унеможливило реалізацію багатьох запланованих видатків. Аналіз структури видатків свідчить про критичний дисбаланс: 88% видатків спрямовуються на оплату праці, залишаючи мінімальні ресурси (близько 10%) на забезпечення самого процесу здійснення правосуддя, матеріально-технічне забезпечення та розвиток судової системи [18; 19].

Аналіз сучасного стану фінансування судової влади в Україні, особливо в умовах воєнного стану, дозволяє виокремити комплекс взаємопов'язаних викликів та загроз, які підривають фінансову стабільність судової системи і потребують системного вирішення. До фінансово-економічних викликів можемо віднести: критичний рівень недофінансування; непрогнозованість надходжень судового збору; дисбаланс у структурі видатків. Недостатнє фінансування судів може призвести до перебоїв або обмежень у надсиланні пошти, відключення доступу до інформаційно-комунікаційних технологій, заборгованості зі сплати комунальних послуг, що безпосередньо впливає на доступність правосуддя для громадян. Неспроможність судової системи забезпечити своєчасний та якісний розгляд справ через недостатнє фінансування підриває довіру суспільства до судової влади та ефективність судової реформи в цілому.

Визначені виклики та інші загрози фінансовій стабільності судової системи в умовах надзвичайних ситуацій мають системний характер і потребують комплексного підходу до їх вирішення. Розробка адаптивних механізмів фінансування, спрямованих на забезпечення незалежності та ефективності судової влади, повинна враховувати всі зазначені аспекти та передбачати як невідкладні заходи реагування, так і довгострокові стратегічні рішення.

Ефективне функціонування судової системи в умовах надзвичайних ситуацій вимагає створення адаптивних механізмів фінансування, які забезпечать її інституційну незалежність, стабільність та здатність до швидкого реагування на безпекові виклики.

З урахуванням міжнародного досвіду розроблено трирівневу систему фінансового забезпечення судової влади (табл. 1), що забезпечує баланс між стабільністю базового фінансування та гнучкістю реагування на кризові ситуації. Запропонована система відрізняється від існуючих підходів до фінансування судової гілки влади в Україні наявністю гарантованого мінімуму фінансування (не менше 0,5% ВВП) та створенням резервного фонду з метою забезпечення її стабільного функціонування при виникненні кризових ситуацій. Важливою особливістю є чітке розмежування джерел фінансування для різних рівнів, що мінімізує ризики недофінансування базових потреб судової системи.

Таблиця 1

Трирівнева система фінансового забезпечення судової влади

Рівень	Обсяг фінансування	Джерело	Цільове спрямування	Особливості
1. Базове гарантоване фінансування	Не менше 0,5% ВВП	Загальний фонд державного бюджету	Оплата праці, комунальні послуги, базове забезпечення судочинства	Захищені статті видатків, конституційна гарантія
2. Програмно-цільове фінансування	Визначається програмами розвитку (3-5 років)	Спеціальний фонд державного бюджету, міжнародна технічна допомога	Цифровізація, інфраструктурні проекти, навчання кадрів	Можливість корегування в межах 10-15% в умовах кризових ситуацій
3. Резервний фонд	10-15% від судового збору та цільові асигнування	Відрахування від судового збору, цільові асигнування з державного бюджету	Реагування на надзвичайні ситуації, забезпечення безперервності судочинства	Спрощена процедура використання в умовах кризових ситуацій

Джерело: розроблено автором.

Для забезпечення об'єктивного визначення фінансових потреб судової системи розроблено критерії (табл. 2), що враховує різноманітні аспекти функціонування судів, включаючи специфіку воєнного стану. Запропонована система критеріїв дозволяє об'єктивно оцінити фінансові потреби судової системи з урахуванням специфіки функціонування судів різних інстанцій та юрисдикцій, а також особливостей їх територіального розташування та безпекових викликів. Введення коефіцієнтів складності справ, територіальної специфіки та надзвичайних ситуацій забезпечує гнучкість системи фінансування та її адаптивність до різних умов функціонування.

Таблиця 2

Критерії оцінки фінансових потреб судової системи

Група критеріїв	Критерії	Коефіцієнти	Формула розрахунку
Кількісні	Кількість справ; кількість суддів; кількість працівників апарату.	Коефіцієнт складності справ (K_c) ¹ : від 1 до 5.	$H_b = \frac{C_z + C_m + C_i + C_a}{K_c \times K_{nc}}$
Інфраструктурні	Стан будівель; потреби в ремонті; технічне оснащення.	Коефіцієнт територіальної специфіки (K_t) ² : від 0,8 до 1,5.	$I_b = B_b \times K_t$
Кадрові	Укомплектованість штату; потреби в навчанні.	—	$K_b = \chi_{ш} \times 3_n \times K_k$
Безпекові	Рівень загроз; потреби в забезпеченні безпеки	Коефіцієнт надзвичайних ситуацій (K_{nc}) ³ : від 1 до 2.	$B_b = B_6 \times K_{nc}$

Примітка: H_b – базовий норматив вартості здійснення правосуддя; C_z – витрати на оплату праці; C_m – матеріальні витрати; C_i – інформаційно-технологічні витрати; C_a – адміністративні витрати; I_b – інфраструктурні витрати; B_b – базові витрати на інфраструктуру; K_b – кадрові витрати; $\chi_{ш}$ – штатна чисельність; 3_n – заробітна плата; K_k – коефіцієнт кадрової забезпеченості; B_6 – безпекові витрати; B_6 – базові витрати на безпеку.

Джерело: розроблено автором.

¹ 1 – прості адміністративні справи; 2 – стандартні цивільні спори; 3 – комерційні спори середньої складності; 4 – складні господарські справи; 5 – особливо складні кримінальні справи.

² 0,8 – для регіонів з нижчою вартістю утримання інфраструктури; 1,0 – для середніх за вартістю утримання інфраструктури регіонів; 1,5 – для міст зі спеціальним статусом (Київ та Севастополь) та регіонів з високою вартістю утримання інфраструктури.

³ 1,0 – для судів у безпечних регіонах; 1,1-1,5 – для судів у прифронтових областях; 1,6-2,0 – для судів, які перебувають під безпосередньою загрозою (близько до лінії фронту).

Для забезпечення інституційної незалежності судової влади у бюджетному процесі необхідним є механізм формування та розподілу бюджету, який передбачити посилення ролі Вищої ради правосуддя та запровадження системи консультацій між органами судової та виконавчої влади, а також який включатиме такі ключові елементи:

1. Вища рада правосуддя (ВРП) та новоутворена Бюджетна комісія у складі ВРП. Функції останньої полягають у зборі та аналізі інформації про потреби судів; розробці методології розрахунку потреб; формуванні бюджетних запитів; представленні консолідованої бюджетної пропозиції. На платформі громадянського контролю Бюджетна комісія ВРП опублікуватиме: щоквартальний моніторинг виконання бюджету, розпорядчі документи щодо швидкого реагування на зміни потреб та публічну звітність про використання коштів.

2. Державна судова адміністрація України (ДСА) (технічне обґрунтування потреб; підготовка аналітичних матеріалів; виконання бюджету судової влади).

3. Міністерство фінансів України (консультації з ВРП; письмове обґрунтування у разі неврахування пропозицій ВРП; включення консолідованої пропозиції ВРП до проекту Державного бюджету).

4. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету (парламентські слухання щодо бюджету судової системи; участь представників ВРП у бюджетних обговореннях; письмове обґрунтування у разі зменшення видатків).

Впровадження концепції системного мислення потребує методологічного підходу, що враховує конституційні гарантії, міжнародні стандарти та специфіку надзвичайних ситуацій. На рис. 1 наведено схему, що наочно представляє структуру методологічних підходів до формування адаптивних механізмів фінансування судової влади.

Запропоновані методологічні підходи до формування адаптивних механізмів фінансування судової влади спрямовані на створення стійкої, прогнозованої та гнучкої системи фінансового забезпечення, яка здатна забезпечити незалежність та ефективність судової системи навіть в умовах надзвичайних ситуацій. Імплементация цих підходів вимагає комплексного оновлення нормативно-правової бази, інституційних механізмів та управлінських практик у сфері фінансування судової гілки влади.

Дискусія. Результати проведеного дослідження дозволяють розширити та поглибити розуміння проблематики фінансування судової влади в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного стану. Запропонована трирівнева система фінансового забезпечення судової влади може бути розглянута в контексті більш широкої дискусії про фінансовий суверенітет судової системи та механізми його забезпечення.

Порівнюючи наші результати з дослідженнями інших науковців, можна відзначити, що запропонована методологія розвиває та доповнює існуючі підходи. На відміну від підходу Д. Круподері, який зосереджується переважно на особистих гарантіях для суддів, наше дослідження пропонує системний підхід до фінансового забезпечення всієї судової влади як інституції. Ми погоджуємося з висновком автора щодо необхідності використання показника «модельної справи» для розрахунку нормативів фінансування, проте розширюємо цей підхід, пропонуючи додаткові коефіцієнти (складності справ, територіальної специфіки, надзвичайних ситуацій), які враховують специфіку функціонування судів в умовах кризових ситуацій.

Запропонована нами методологія визначення потреб у фінансуванні корелює з підходом Ф. Біап'яні, яка досліджувала різні моделі бюджетування на основі результативності (performance-based budgeting). Водночас, на відміну від європейських моделей, описаних дослідницею, запропонована методологія акцентує увагу на необхідності врахування безпекових критеріїв при формуванні бюджету судової системи, що є особливо актуальним для України в умовах воєнного стану. На противагу позиції Т. Лопушинського, який зазначає необхідність встановлення чітких гарантій і окремої процедури фінансування судової влади, однак не пропонує конкретних механізмів їх реалізації, нами розвинуто авторське бачення, що інституційний механізм формування та розподілу бюджету судової влади необхідно поліпшити, зокрема через створення Бюджетної комісії у структурі Вищої ради правосуддя.

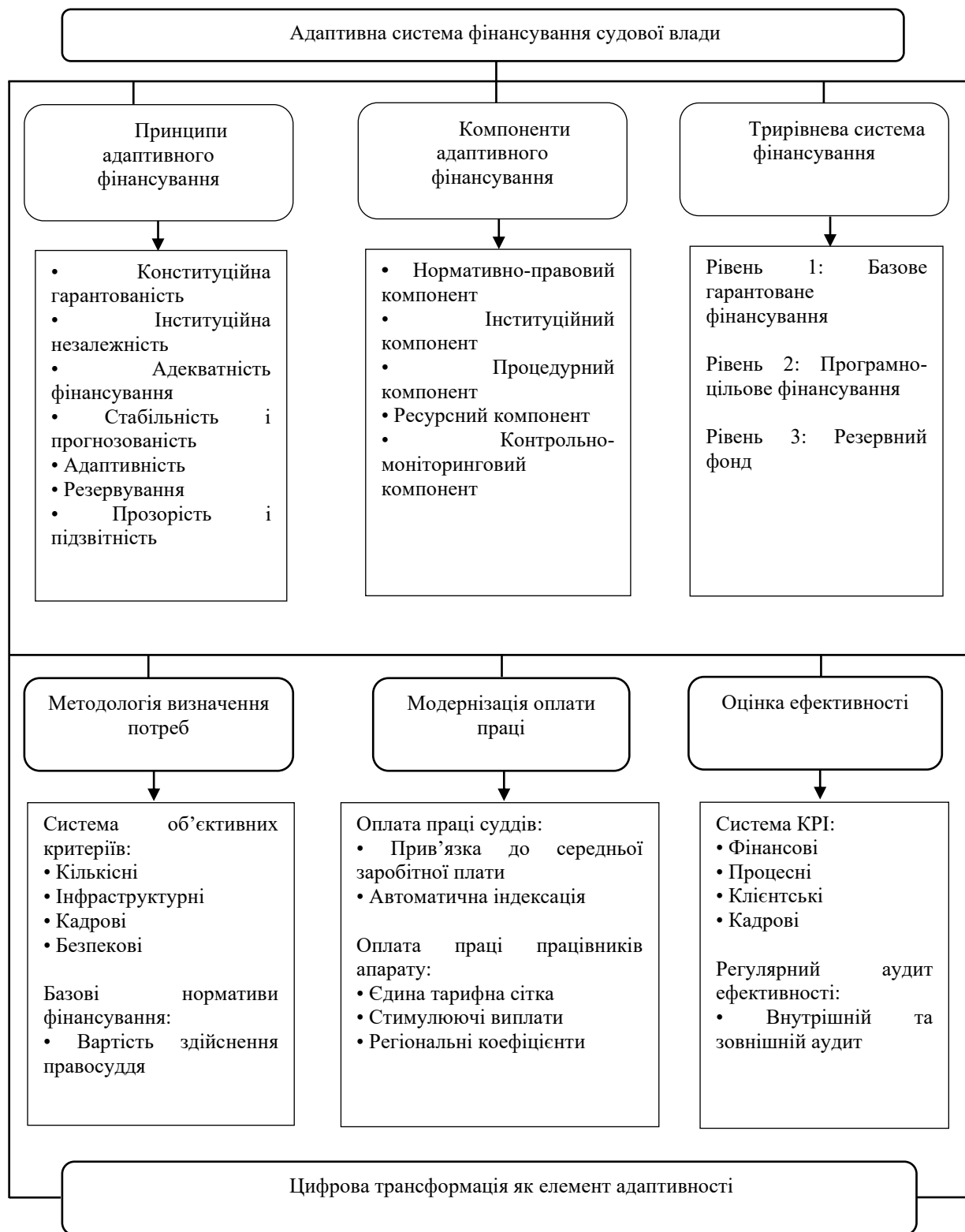

Рис. 1. Методологічні підходи до формування адаптивних механізмів фінансування судової влади

Джерело: розроблено автором.

У працях О. Щерблюк підкреслено важливість простої і прозорої системи фінансування судів на основі визначення навантаження на одного суддю, тому нами удосконалено цей підхід та запропоновано більш диференційовану систему об'єктивних критеріїв оцінки потреб судів, що враховує не лише кількісні показники навантаження, але й інфраструктурні, кадрові та безпекові аспекти.

Цікавим аспектом нашого дослідження є пропозиція створення резервного фонду судової системи, що є новим концептом у контексті фінансування судової влади в Україні. Такий підхід може викликати дискусію щодо його відповідності Закону України «Про джерела фінансування органів державної влади», який забороняє органам державної влади створювати позабюджетні фонди. Проте, ми вважаємо, що резервний фонд судової системи повинен формуватися в межах державного бюджету, але з високим рівнем автономії у його використанні, подібно до резервного фонду Кабінету Міністрів України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Розроблено методологічні підходи до формування адаптивних механізмів фінансування судової влади, в основу яких покладено принципи конституційної гарантованості, інституційної незалежності, адекватності фінансування, стабільності, адаптивності, резервування, прозорості та підзвітності.

2. Запропоновано адаптивну систему фінансового забезпечення судової влади, що включає базове гарантоване фінансування (не менше 0,5% ВВП), програмно-цільове фінансування та резервний фонд судової системи, що дозволить забезпечити стабільність та адаптивність фінансування навіть в умовах надзвичайних ситуацій.

3. Розроблено систему об'єктивних критеріїв оцінки фінансових потреб судової системи (кількісні, інфраструктурні, кадрові, безпекові) та методiku розрахунку базових нормативів фінансування з урахуванням складності справ, територіальної специфіки та рівня безпекових загроз.

4. Запропоновано інституційний механізм формування та розподілу бюджету судової влади через створення Бюджетної комісії у структурі Вищої ради правосуддя (ВРП) та запровадження обов'язкових консультацій між ВРП, Міністерством фінансів та профільним комітетом Верховної Ради.

Результати нашого дослідження відкривають нові напрями для подальших наукових розвідок. Зокрема, перспективними є дослідження механізмів бюджетного контролю за використанням коштів у судовій системі, розробка методології оцінки ефективності інвестицій у цифрову трансформацію судів, аналіз впливу фінансового забезпечення на якість та доступність правосуддя в умовах воєнного стану. Особливу увагу варто приділити дослідженню можливостей залучення міжнародної технічної допомоги для відновлення судової інфраструктури на деокупованих територіях та механізмів інтеграції такої допомоги у загальну систему фінансування судової влади.

Запропоновані методологічні підходи до формування адаптивних механізмів фінансування судової влади мають практичне значення для розробки державної політики у сфері судової реформи та можуть бути використані при підготовці змін до законодавства, що регулює фінансування судової системи. Вони створюють теоретичну основу для формування фінансово незалежної, ефективної та стійкої судової системи, здатної забезпечувати правосуддя в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

Джерела та література

1. Skilbeck R. Funding Justice: The Price of War Crimes Trials. *Human Rights Brief*. 2008. Vol. 15(3). P. 6-10. URL: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1028&context=hrbrief>.
2. Viapiana F. Funding the Judiciary: How Budgeting System Shapes Justice. A Comparative Analysis of Three Case Studies. *International Journal for Court Administration*. 2019. Vol. 10(1). P. 23-33. <https://doi.org/10.18352/ijca.295>.
3. Кудряшов В. П. Ресурсне забезпечення фінансування державного бюджету. *Фінанси України*. 2024. № 11. С. 7-30. <https://doi.org/10.33763/finukr2024.11.007>.

4. Устинова І., Білявська В. Особливості функціонування фінансової системи України та управління активами в умовах військової агресії. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2024. № 3(72). С. 123-128. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.72.19070>.
5. Круподеря Д. О. Право судді на належний рівень фінансового забезпечення його діяльності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. № 35. С. 217-223. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7795874>.
6. Лопушинський Т. А. Особливості участі ДСА у фінансовому забезпеченні умов для повного і незалежного здійснення правосуддя. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2020. № 25. С. 153-158. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4435006>.
7. Устинова І. П. Окремі питання фінансування суддів. *Юридичний вісник*. 2023. № 1(66). С. 91-96. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.66.17422>.
8. Щерблюк О. В. Організаційні основи судоустрою в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. 210 с.
9. Загоруйко Н. С. Фінансове забезпечення діяльності місцевих судів. *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірник наукових праць*. 2021. Вип. 6. С. 86-88.
10. Gasanov, S., Ivashchenko, O., Bartosh, S., Klymenko, K., & Ukhmal, N. Transformation of the budget system of Ukraine in the face of extraordinary challenges and threats. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 1(54). P. 84-101. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4261>.
11. Клименко К. В., Ухмаль Н. М., Шалденко Є. М. Організаційно-фінансове забезпечення судової системи України в умовах європейської економічно-безпекової інтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 47-56. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.4.47>.
12. Kondratova I., Korotenko T. Towards Modern Challenges in Financing the Judiciary: Between Independence and Autonomy. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2020. Vol. 2/3 (7). P. 134-147. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-3.2-3-a000030>.
13. Кравчук Г. А. Правові основи фінансування судової влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.
14. Ladychenko V., Bryhinets O., Uliutina O., Pankova L., Gulac O. Features of regulatory regulation of state financing of maintenance of jury trial in Ukraine. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. No. 32. P. 300-319. URL: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-13](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-13).
15. Van Dijk F., Vos G. A Method for Assessment of the Independence and Accountability of the Judiciary. *International Journal for Court Administration*. 2018. Vol. 9(3). P. 1-21. <https://doi.org/10.18352/ijca.276>.
16. Voermans W. Judicial transparency furthering public accountability for new judiciaries. *Utrecht Law Review*. 2007. Vol. 3(1). P. 148-159. URL: <https://utrechtlawreview.org/articles/42/files/submission/proof/42-1-42-1-10-20101001.pdf>.
17. Про джерела фінансування органів державної влади: Закон України від 30.06.1999 № 783-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-14>.
18. Тінбовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році. URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2024/09/ali_shadowreport_chapter23.pdf.
19. Звіти Рахункової палати. URL: <http://www.rp.gov.ua/FinControl/FinReports/>.

References

1. Skilbeck, R. (2008). Funding Justice: The Price of War Crimes Trials. *Human Rights Brief*, 15(3), 6-10. Retrieved from <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1028&context=hrbrief>.
2. Viapiana, F. (2019). Funding the Judiciary: How Budgeting System Shapes Justice. A Comparative Analysis of Three Case Studies. *International Journal for Court Administration*, 10(1), 23-33. <https://doi.org/10.18352/ijca.295>.
3. Kudriashov, V. P. (2024). Resursne zabezpechennia finansuvannia derzhavnoho biudzhetu [Resource provision of state budget financing]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, 7-30. <https://doi.org/10.33763/finukr2024.11.007> [in Ukrainian].
4. Ustynova, I., & Biliavska, V. (2024). Osoblyvosti funktsionuvannia finansovoi systemy Ukrainy ta upravlinnia aktyvamy v umovakh viiskovoi ahresii [Peculiarities of functioning of the financial system of Ukraine and asset management in the conditions of military aggression]. *Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo» – Legal Bulletin “Air and Space Law”*, 3(72), 123-128. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.72.19070> [in Ukrainian].
5. Krupoderia, D. O. (2022). Pravo suddi na nalezhnyi riven finansovoho zabezpechennia yoho diialnosti [The right of a judge to an appropriate level of financial support for his activities]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu*

biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii yurydychna – Scientific notes of Lviv University of Business and Law. Economic series. Legal series, 35, 217-223. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7795874> [in Ukrainian].

6. Lopushynskiy, T. A. (2020). Osoblyvosti uchasti DSA u finansovomu zabezpechenni umov dlia povnoho i nezalezhnogo zdiisnennia pravosuddia [Features of SJA participation in financial provision of conditions for full and independent administration of justice]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava – Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, 25, 153-158. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4435006> [in Ukrainian].

7. Ustynova, I. P. (2023). Okremi pytannia finansuvannia suddiv [Separate issues of financing judges]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 1(66), 91-96. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.66.17422> [in Ukrainian].

8. Shcherbliuk, O. V. (2021). Orhanizatsiini osnovy sudoustroiu v Ukraini [Organizational foundations of the judicial system in Ukraine]. Candidate's thesis. Kyiv: Research Institute of Public Law [in Ukrainian].

9. Zahoruiko, N. S. (2021). Finansove zabezpechennia diialnosti mistsevykh suddiv [Financial support for the activities of local courts]. *Metodolohichni problemy finansovoi teorii ta praktyky – Methodological problems of financial theory and practice*, 6, 86-88 [in Ukrainian].

10. Gasanov, S., Ivashchenko, O., Bartosh, S., Klymenko, K., & Ukhna, N. Transformation of the budget system of Ukraine in the face of extraordinary challenges and threats. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 1(54). P. 84-101. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4261>.

11. Klymenko, K. V., Ukhna, N. M., & Shaldenko, Ye. M. (2024). Orhanizatsiino-finansove zabezpechennia sudovoi systemy Ukrainy v umovakh yevropeiskoi ekonomichno-bezpekovoї intehratsii [Organizational and financial support of the judicial system of Ukraine in the conditions of European economic and security integration]. *Investysii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 4, 47-56. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.4.47> [in Ukrainian].

12. Kondratova I., Korotenko T. Towards Modern Challenges in Financing the Judiciary: Between Independence and Autonomy. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2020. Vol. 2/3 (7). P. 134-147. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-3.2-3-a000030>.

13. Kravchuk, H. A. (2011). Pravovi osnovy finansuvannia sudovoi vlady v Ukraini [Legal basis for financing the judiciary in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

14. Ladychenko V., Bryhinets O., Uliutina O., Pankova L., Gulac O. Features of regulatory regulation of state financing of maintenance of jury trial in Ukraine. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. No. 32. P. 300-319. URL: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-13](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-13).

15. Van Dijk, F., & Vos, G. (2018). A Method for Assessment of the Independence and Accountability of the Judiciary. *International Journal for Court Administration*, 9(3), 1-21. <https://doi.org/10.18352/ijca.276>.

16. Voermans, W. (2007). Judicial transparency furthering public accountability for new judiciaries. *Utrecht Law Review*, 3(1), 148-159. Retrieved from <https://utrechtlawreview.org/articles/42/files/submission/proof/42-1-42-1-10-20101001.pdf>

17. Pro dzherela finansuvannia orhaniv derzhavnoi vlady: Zakon Ukrainy vid 30.06.1999 № 783-XIV [On sources of financing of state authorities: Law of Ukraine dated 30.06.1999 No. 783-XIV]. (1999). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-14> [in Ukrainian].

18. Tinovyi zvit do rozdil 23 «Pravosuddia ta fundamentalni prava» Zvitu Yevropeiskoi komisii shchodo Ukrainy u 2023 rotsi [Shadow report to Chapter 23 “Justice and Fundamental Rights” of the European Commission Report on Ukraine in 2023]. (2023). Retrieved from https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2024/09/ali_shadowreport_chapter23.pdf [in Ukrainian].

19. Zvity Rakhunkovoi palaty [Reports of the Accounting Chamber]. (n.d.). Retrieved from <http://www.rp.gov.ua/FinControl/FinReports/> [in Ukrainian].

Одержано статтю: 14.04.2025
Прийнято до друку: 24.04.2025